

Wyrok z dnia 22 kwietnia 2004 r.

III UA 1/04

Jeżeli ustalenie stażu pracy w szczególnych warunkach, stanowiącego przesłankę nabycia prawa do świadczenia, następuje w postępowaniu przed sądem ubezpieczeń społecznych, to 30-dniowy termin określony w art. 118 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2004 r. Nr 39, poz. 353 ze zm.), po upływie którego organ rentowy obowiązany jest do zapłaty odsetek, należy liczyć od daty wyroku sądu, którym prawomocnie ustalono prawo do tego świadczenia.

Przewodniczący SSN Jerzy Kwaśniewski, Sędziowie SN: Andrzej Wasilewski (sprawozdawca), Andrzej Wróbel.

Sąd Najwyższy, z udziałem prokuratora Prokuratury Krajowej Piotra Wiśniewskiego, po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 22 kwietnia 2004 r. sprawy z wniosku Tadeusza K. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych-Oddziałowi w R. o odsetki na skutek apelacji organu rentowego od wyroku Sądu Okręgowego w Radomiu z dnia 17 września 2002 r. [...]

o d d a l i ł apelację.

U z a s a d n i e

Sąd Apelacyjny w Lublinie postanowieniem z dnia 5 lutego 2004 r. [...] podjętym na podstawie art. 390 § 1 k.p.c., przedstawił Sądowi Najwyższemu do rozstrzygnięcia zagadnienie prawne o treści następującej:

„czy po ustaleniu prawa do świadczenia przez sąd pierwszej instancji i oddaleniu apelacji pozwanego organu rentowego, w sytuacji gdy sąd drugiej instancji nie czynił własnych ustaleń i orzekał wyłącznie na podstawie dowodów przeprowadzonych przez sąd pierwszej instancji, ostatnią okolicznością niezbędną do wydania decyzji przez ten organ rentowy, o której mowa w przepisie art. 118 ust. 1 ustawy z dnia

17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. Nr 162, poz. 1118 ze zm.) jest data wydania wyroku ustalającego prawo do świadczenia, czy też data, w której wyrok ten stał się prawomocny lub wykonalny - a więc data wydania wyroku przez sąd drugiej instancji ?”

W uzasadnieniu powyższego postanowienia Sąd Apelacyjny podniósł w szczególności, że:

Po pierwsze, przedstawione zagadnienie prawne powstało w sytuacji, gdy decyzją z dnia 28 czerwca 2002 r. strona pozwana - Zakład Ubezpieczeń Społecznych-Oddział w R. odmówił wnioskodawcy - Tadeuszowi K. wypłaty odsetek z tytułu opóźnienia w przyznaniu i wypłacie emerytury za okres od dnia 7 grudnia 1999 r. do dnia 3 sierpnia 2001 r. W uzasadnieniu tego rozstrzygnięcia organ rentowy na podstawie art. 118 ustawy o emeryturach i rentach z FUS stwierdził, że za ostatnią okoliczność niezbędną do wydania decyzji w sprawie prawa do emerytury przyjął datę wydania wyroku przez Sąd Apelacyjny, czyli dzień 3 lipca 2001 r. i uznał, że od tej daty rozpoczął bieg 30-dniowy termin do wydania decyzji i w konsekwencji także odsetki za opóźnienie w przyznaniu i wypłacie świadczenia należą się wnioskodawcy od dnia 3 sierpnia 2001 r. W wyniku odwołania wnioskodawcy od powyższej decyzji, Sąd Okręgowy-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Radomiu wyrokiem z dnia 17 września 2002 r. zmienił zaskarżoną decyzję w ten sposób, że zasądził od strony pozwanej na rzecz wnioskodawcy kwotę 4.445,27 zł tytułem odsetek należnych mu za okres od dnia 15 sierpnia 2000 r. do dnia 2 sierpnia 2001 r., opierając swe rozstrzygnięcie na następujących ustaleniach: a) decyzją z dnia 3 lipca 2000 r. strona pozwana odmówiła wnioskodawcy prawa do emerytury; b) wyrokiem z dnia 14 lipca 2000 r. Sąd Okręgowy-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Radomiu zmienił tę decyzję i ustalił prawo wnioskodawcy do wcześniejszej emerytury od dnia 7 grudnia 1999 r.; c) z kolei, wyrokiem z dnia 3 lipca 2001 r. Sądu Apelacyjnego w Warszawie została oddalona apelacja strony pozwanej od powyższego wyroku Sądu Okręgowego w Radomiu z dnia 14 lipca 2000 r., a następnie postanowieniem z dnia 19 kwietnia 2002 r. Sąd Najwyższy odrzucił kasację strony pozwanej od powyższego wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 3 lipca 2001 r. W tej sytuacji, w wykonaniu prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Radomiu z dnia 14 lipca 2000 r., strona pozwana decyzją z dnia 5 czerwca 2002 r. przyznała wnioskodawcy emeryturę wraz z odsetkami za opóźnienie liczonymi od dnia 3 sierpnia 2001 r. Odwołanie wnioskodawcy od tej ostatniej decyzji strona poz-

wana potraktowała jako wniosek o wypłatę odsetek od wcześniejszej daty - czyli od dnia 7 grudnia 1999 r. i wniosek ten załatwiła odmownie decyzją z dnia 28 czerwca 2002 r., która w wyniku odwołania wnioskodawcy została zmieniona powołanym wyżej wyrokiem Sądu Okręgowego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 17 września 2002 r., od którego apelację wniosła strona pozwana, podnosząc w niej zarzut naruszenia art. 118 ust. 3 ustawy o emeryturach i rentach z FUS w związku z art. 85 ust. 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz.U. Nr 137, poz. 887 ze zm.) oraz art. 388 § 1 k.p.c., przez przyjęcie, że data wydania nieprawomocnego wyroku przez Sąd pierwszej instancji ma stanowić datę wyjaśnienia ostatniej okoliczności, od której liczy się bieg terminu do wydania decyzji i wobec pominięcia faktu, że wykonalnym jest dopiero wyrok Sądu drugiej instancji, skoro dopiero od daty uprawomocnienia się rozstrzygnięcia w sprawie biegnie dla organu termin do wydania decyzji.

Po drugie, w kwestii wykładni użytego w art. 118 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS zwrotu normatywnego „wyjaśnienie okoliczności niezbędnej do wydania decyzji”, w sytuacji gdy prawo do świadczenia zostało ustalone przez Sąd w drodze procesu, Sąd Apelacyjny wskazał na dwie możliwe, lecz zarazem rozbieżne interpretacje: pierwsza - opiera się na przyjęciu założenia, że „tylko prawomocne (wykonalne) wyroki wiążą strony, sądy, inne organy państwowe lub inne osoby (art. 365 § 1 k.p.c.); natomiast druga - „za wyjaśnienie ostatniej okoliczności przyjmuje datę ogłoszenia wyroku Sądu pierwszej instancji bądź drugiej instancji, którym zostało ustalone prawo do świadczenia albo data jego powstania lub czas trwania. Wtedy to bowiem ustaje niepewność co do istnienia prawa, a także czasu jego powstania i okresu trwania.” Równocześnie, przedstawiając powyższe zagadnienie prawne Sąd Apelacyjny zwrócił uwagę na to, że „ustawa nie wymaga, aby ostatnia okoliczność niezbędna do wydania decyzji przez organ rentowy była prawomocnie wyjaśniona. Wyjaśnienie to następuje wtedy, gdy zapada wyrok Sądu pierwszej lub drugiej instancji zawierający rozstrzygnięcie w kwestii prawa do świadczenia i okoliczności z tym prawem związanych umożliwiające organowi rentowemu wydanie decyzji. Zupełnie innym zagadnieniem jest kwestia kiedy wyrok Sądu pierwszej instancji stanie się prawomocny. Zależy to przecież od uznania przez strony danego rozstrzygnięcia za prawidłowe. Omawiany wyrok strona może zaskarżyć stosownym środkiem, ale ponosi także konsekwencje, gdy środek ten nie przyniesie pozytywnego dla niej skutku. Taką konsekwencją jest zapłata odsetek za opóźnienie w przyznaniu i wypła-

cie świadczenia. Przyjęcie pierwszego poglądu oznaczałoby uwolnienie pozwanego organu rentowego od odpowiedzialności za swoje działania. Prowadziłoby to w efekcie do naruszenia zasady równości stron w procesie, skoro za działania jednej strony konsekwencje ponosiłaby druga.”

Sąd Najwyższy postanowił przejąć powyższą sprawę do rozpoznania na podstawie art. 390 § 1 (zdanie ostatnie) k.p.c.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Przepis art. 118 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS stanowi, że: „organ rentowy wydaje decyzję w sprawach prawa do świadczenia lub ustalenia jego wysokości po raz pierwszy w ciągu 30 dni od wyjaśnienia ostatniej okoliczności niezbędnej do wydania tej decyzji, z uwzględnieniem ust. 2 i 3 oraz art. 120”, przy czym - zgodnie z dyspozycją art. 130 ust. 3 tej ustawy „jeżeli na podstawie przedstawionych środków dowodowych nie jest możliwe ustalenie prawa lub wysokości świadczenia, za datę wyjaśnienia ostatniej okoliczności, o której mowa w ust. 1, uważa się datę końcową dodatkowego terminu do przedstawienia niezbędnych dowodów, wyznaczonego przez organ rentowy, albo datę przedstawienia tych dowodów”. Powyższa regulacja prawna przesądza więc w sposób jednoznaczny o tym, iż „za datę wyjaśnienia ostatniej okoliczności niezbędnej do wydania przez organ rentowy decyzji”, o której mowa jest w art. 118 ust. 3 w związku z ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, należy - stosownie do okoliczności konkretnej sprawy - przyjąć: a) bądź datę końcową dodatkowego terminu, jaki organ rentowy wyznaczy wnioskodawcy do przedstawienia niezbędnych w sprawie dowodów; b) bądź też datę faktycznego przedstawienia tych dowodów przez wnioskodawcę. Oznacza to, iż „wyjaśnienie ostatniej okoliczności niezbędnej do wydania przez organ rentowy decyzji” następuje w zasadzie w dacie jej „faktycznego wyjaśnienia” i od tej daty liczyć należy również 30-dniowy ustawowo określony termin procesowy, w okresie którego organ rentowy obowiązany jest wydać (pozytywną lub negatywną - zależnie od tego, czy w konkretnym wypadku spełnione zostały wymagane ustawą warunki, np. wymagania określone w art. 117 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS) decyzję w danej sprawie. W konsekwencji, jeżeli organ rentowy nie wyda decyzji pozytywnej w sprawie ustalenia prawa do świadczenia lub nie wypłaci tego świadczenia w terminie 30-dniowym od tak określonej „daty wyjaśnienia ostatniej okoliczności niezbędnej do wydania

przez organ rentowy decyzji”, a następnie - w wyniku przeprowadzonego w sprawie postępowania - okaże się, iż w tej dacie zostały już faktycznie wyjaśnione wszystkie okoliczności niezbędne dla wydania takiej decyzji, to wówczas organ rentowy obowiązany jest do wypłaty także stosownych odsetek od tego świadczenia, chyba że zaistniałe opóźnienie w przyznaniu lub wypłaceniu świadczenia jest następstwem okoliczności, za które organ rentowy nie ponosi odpowiedzialności (art. 85 ust. 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych).

W rozpoznawanej sprawie jest poza sporem, że: po pierwsze - decyzją z dnia 17 stycznia 2000 r. strona pozwana - Zakład Ubezpieczeń Społecznych-Oddział w R. na podstawie przedstawionych przez wnioskodawcę - Tadeusza K. dokumentów ustalił między innymi, że wykazany przezeń okres pracy w szczególnych warunkach wymagany przy ubieganiu się o nabycie prawa do emerytury na podstawie art. 32 ust. 1, ust. 2 i ust. 4 ustawy o emeryturach i rentach z FUS w związku z § 2 ust. 1 i § 4 ust. 1 pkt 1 i pkt 3 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz.U. Nr 8, poz. 43 ze zm.) wynosi łącznie 13 lat 6 miesięcy 7 dni, a to oznacza, że wnioskodawca nie czyni zadość wymaganium prawnym wykazania co najmniej 15 lat pracy w szczególnych warunkach; po drugie - decyzja powyższa została wprawdzie następnie uchylona decyzją Zakładu Ubezpieczeń Społecznych-Oddział w R. z dnia 3 lutego 2000 r., jednakże w wyniku odwołania wnioskodawcy od powyższych decyzji Sąd Okręgowy-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Radomiu wyrokiem z dnia 14 lipca 2000 r. zmienił tę ostatnią decyzję w ten sposób, że wnioskodawca prawidłowo udokumentował w postępowaniu przed organem rentowym okres pracy w warunkach szczególnych w wymiarze 13 lat 6 miesięcy 7 dni, a ponadto w postępowaniu przed Sądem Okręgowym wykazał dodatkowo, iż w okresie 5 lat 19 dni był zatrudniony na stanowisku kierownika budowy w Pracowni Konserwacji Zabytków - Oddział w K., którą to pracę należało także zaliczyć do okresu pracy w warunkach szczególnych, a tym samym łączny okres pracy wnioskodawcy w warunkach szczególnych wyniósł 18 lat 6 miesięcy 26 dni; po trzecie - Sąd Apelacyjny w Warszawie wyrokiem z dnia 3 lipca 2003 r. oddalił apelację strony pozwanej - Zakładu Ubezpieczeń Społecznych-Oddział w R. od powyższego wyroku Sądu Okręgowego w Radomiu, a w uzasadnieniu tego rozstrzygnięcia Sąd Apelacyjny stwierdził w szczególności, że „z ustaleń faktycznych poczynionych przez Sąd pierwszej instancji wynika, iż Tadeusz K. w okresach od 15 listopada 1962 r. do

29 lutego 1980 r., od 15 czerwca 1989 r. do 30 września 1990 r. i od 1 czerwca 1999 r. do 10 grudnia 1999 r., tj. przez okres ponad 15 lat zatrudniony był w szczególnych warunkach. Wobec tego wyrok Sądu Okręgowego okazał się zgodny ze stanem faktycznym i prawnym”; po czwarte - oznacza to, że w rozpoznawanej sprawie ustalenie faktu co najmniej 15-letniego okresu pracy wnioskodawcy w szczególnych warunkach, stanowiącego w danym wypadku „ostatnią okoliczność niezbędną do wydania przez stronę pozwaną decyzji o przyznaniu wnioskodawcy wcześniejszej emerytury” nastąpiło w dacie wydania w niniejszej sprawie wyroku przez Sąd Okręgowy-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Radomiu w dniu 14 lipca 2000 r. i od tej daty należy liczyć termin 30-dniowy (art. 118 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS), po upływie którego organ rentowy obowiązany jest do wypłaty wnioskodawcy także stosownych odsetek od przyznanego mu świadczenia.

Biorąc powyższe pod uwagę, Sąd Najwyższy na podstawie art. 385 w związku z art. 390 § 1 k.p.c. orzekł jak w sentencji.

=====u